

نگرشی بر وضعیت حال و آینده اصلاح نژاد دام در ایران

محمود وطن خواه*

دانشیار بخش علوم دامی، مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی شهرکرد

*vatankhah_mah@yahoo.com شهرکرد، مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی، صندوق پستی ۴۱۵.

چکیده

کشور ایران با داشتن ۱۱۸ میلیون واحد دامی یکی از کشورهای غنی از حیث تنوع دامی می باشد. به منظور استفاده از این تنوع در داخل و بین نژادها، برنامه های اصلاحی مجزائی به تفکیک دام های مختلف به منظور شناسائی، حفظ و اصلاح نژاد طی سالیان گذشته اجرا شده است. نتایج ارزیابی این برنامه ها نشان می دهد که اگرچه ظرفیت ژنتیکی اغلب نژادها مورد شناسائی قرار گرفته است، ولی میزان پیشرفت ژنتیکی حاصل شده در حد رضایت بخشی نبوده و بخصوص در مورد گوسفند و بز، انتقال بهبودی حاصله به گله های مردمی نیز انجام نشده است. بنظر می رسد به منظور کارآمد کردن برنامه های اصلاح نژاد دام در آینده بایستی در جهت تدوین سیاست های کلان بخش دامپروری کشور، تدوین برنامه های اصلاح نژاد ملی به تفکیک نوع دام و سیستم پرورشی، اجرای کامل برنامه های ملی و ارزیابی آنها اقدام نمود.

واژگان کلیدی: اصلاح نژاد دام، روند ژنتیکی، ایران

وضعیت پرورش دام در ایران

کشور ایران با داشتن ۱۱۸ میلیون واحد دامی یکی از کشورهای غنی از حیث تعداد و تنوع دامی محسوب می شود. گوسفند و بز بیش از ۷۱ میلیون واحد دامی (۶۰/۳۹ درصد) و گاو حدود ۴۳ میلیون واحد دامی (۳۶/۲۸ درصد) را بخود اختصاص می دهند. تعداد بهره برداران بخش دام و طیور کشور ۲۳۳۳ هزار نفر می باشند که ۹۴/۸۱ درصد آنان (۲۲۱۲ هزار نفر) در زیر بخش دام فعالیت دارند و سالیانه بیش از ۹۳۳ هزار تن گوشت قرمز و ۱۰ میلیون تن شیر تولید می نمایند. گاو نژاد هلشتاین با جمعیت یک میلیون رأسی خود ۲۲/۴۰ درصد از کل واحد دامی گاو و گوساله و ۸/۱۳ درصد از کل واحد دامی کشور را داراست که عمدتاً به صورت صنعتی پرورش یافته و سالانه با تولید ۷۲ هزار تن گوشت قرمز و ۳۲۷۶ هزار تن شیر به ترتیب ۷/۷۰ و ۳۱/۹۸ درصد از کل تولیدات این محصولات در کشور را بخود اختصاص می دهد (۱). بر این اساس عمده جمعیت دامی کشور تحت سیستم های غیر صنعتی (روستایی، مزرعه ای و عشایری) پرورش داده می شوند که از جمله ویژگی های مهم حاکم بر پرورش دام در این سیستم های تولیدی، بی سوادگی و کم سوادگی گله داران، کوچک بودن اندازه گله ها و عدم اتصال ژنتیکی بین گله ها در مورد گوسفند و بز، تنوع بسیار زیاد در نوع دام و نحوه مدیریت و پرورش، وابسته بودن به پوشش گیاهی مراتع و شرایط اقلیمی، سخت و پرهزینه بودن رکوردگیری (شجره و صفات)، نوسانات بسیار زیاد در قیمت نهاده ها و تولیدات و نداشتن تشکلهای صنعتی (انجمن های نژادی، تعاونی ها و اتحادیه ها) می باشند.

وضعیت اصلاح نژاد دام در کشور

در چند دهه گذشته برای شناسائی، حفظ و اصلاح گاوهای بومی تعداد ۱۱ ایستگاه در کشور راه اندازی شد که در حال حاضر تعداد ۳ ایستگاه فعال و مابقی غیر فعال هستند. به منظور جلوگیری از تلاقی های بی رویه پروژه آمیخته گری بین گاوهای بومی و